

Trianon 100: Vae victis

-az első világháborút követő jóvátételi tárgyalások történetéből-

A szakirodalom szerint Magyarország első világháború utáni jóvátételi kötelezettségét a száz éve, 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés VIII. része csak elvileg mondta ki. A fizetendő összeget a Népszövetség úgynevezett Jóvátételi Bizottsága állapította meg 1923-ban, ez 200 millió aranykoronára rúgott, amelyet az eredeti ütemezés szerint még az 1940-es években is fizetni kellett volna.

Az azóta eltelt 100 év alatt Magyarország „háborús” szereplésével politikusok, hadtörténészek, írók, költők, memoár-írók sokat foglalkoztak, a téma a kerek évforduló kapcsán különösen időszerű, tudományos, szépirodalmi, visszaemlékező művek, zeneszámok sokasága jött létre, ezek terjedelme (a levéltárakban használt terminológia szerint) több száz folyóméternyi lehet.

(Csak érdekességképpen említem, a konteó-elméletek körében olyan is olvasható, hogy a gazdaságilag, hadászatiilag erős Osztrák–Magyar Monarchia felbontásának, Magyarország területi megcsonkításának a terve már a háború kitörése előtt készen volt, ebben jeleskedtek a szabadkőművesek.)

A háborúhoz – mint Montecuccoli mondta–, három dolog kell: pénz, pénz és megint pénz.

De miért kellett ez a háború? Nem áll szándékomban eldönteni azt, amiről egy évszázada vitatkoznak. Ahogy az éremnek lehet „három oldala”, ugyan így ezzel kapcsolatban is számos okot lehetne felsorolni (a pánszláv–, pángermán mozgalom megerősödése, a nemzetiségek önállósulási törekvése, a szabadkőművesek ténykedése, közömbös politikusok, instabil gazdasági helyzet stb.), a legkézenfekvőbb a gazdasági ok lenne. A háborút kirobbantó országok kül- és

belföldön egyaránt a labilis gazdaság-politikájuk miatt az évtizedek alatt eladósodtak, túlzottan sokat költöttek erőszakszervezetek (rendőrség, csendőrség, hadsereg) megerősítésére. Ezeket „használni” akarták újabb területek megszerzésére, amelyen potenciális adófizetők élnek. A háború indításához indok kellett, s ez megtörtént Szarajevóban.

A háborús költségekre a kormányok hiteleket vesznek fel, elvileg előfordulhatott az is, hogy az egymással szemben álló kormányok ugyanattól az amerikai, vagy angol, vagy francia banktól vették fel a háborúhoz szükséges hadi kölcsönöket. A békekötés után lényegében „a jóvátételt” hosszas diplomáciai tárgyalások során osztották el, hogy ki fizeti meg a hitelként nyilvántartott kölcsönöket is. Ezzel is magyarázható, hogy a háború befejeződését követő hosszú évek során sem sikerült tisztázni, melyik ország mennyit fizet. Ha azonban a „vesztesek” nem fizetnek, nem kapják meg a pénzt a hitelezők sem. A mindkét felet érintő bizonyos fokú európai gazdasági egyensúly így közös érdekévé vált. Bonyolította a helyzetet, hogy a Monarchia és az Oszmán Birodalom több kisebb államra bomlott szét. Ezek közül melyikeket sorolják a vesztesek közé?

A Budapesten megjelenő Újság című napilap 1930. január elsején foglalkozik a jóvátétellel, táblázatot is közöl az európaiak adósságáról:

„Mivel tartoznak a volt szövetségesek Amerikának?”

Anglia 4715 millió dollárral; Franciaország 4230 millió; Olaszország 2150 millió; Belgium 483 millió; Lengyelország 178 millió; Csehország 175 millió; Jugoszlávia 63 millió; Románia 44 millió; Görögország 17 millió”

Az újság közöl egy olyan táblázatot is, hogy a követelt „jóvátételt” milyen arányban osztják szét a szövetségesek egymás között

(Az első szám a győztes államoknak a német, a második szám a magyar–osztrák–bolgár jóvátételből való részesedését mutatja.)

Anglia 21.28%11%; Franciaország 54.44%26%;

Olaszország 11.12%.... 25%; Belgium 6.01%4%; Amerika 2.25% — --

Japán 0.68% — --; Jugoszlávia 4.37%10%; Románia 1.06%10%

Portugália 0.75% — --; Görögország 0.30%12%”

Az igényelt jóvátétel országokra bontott összegéről nem közöl az újság táblázatot, de a hozzá fűzött értelmezések (még ha imitt-amott ellentmondások is) a mai ember számára is meggondolkodtatóak:

Ezen összegek nagy részét Németország és volt szövetségesei (Ausztria-Magyarország, Bulgária és Törökország) fizetnék ki.

Törökországtól nem követelhetnek jóvátételt, mert Kemál pasa karddal elismertette, hogy hazája nem tekintendő legyőzött országnak.(...)

Ausztria-Magyarország szétesett, az Osztrák Köztársaságot és a területe kétharmadától megfosztott kis Magyarországot tekintik jogutódnak. Ausztriától, mely vezette a monarchiát és Bécsből, mely— a valóságban — önállóan csinálta a külpolitikát s indított háborút, kötött békét, nem követelnek jóvátételt. Magyarországtól igen.

Azoktól a részekről, melyek valaha a monarchiához tartoztak, mint Csehország és Szlovákia, szintén jóvátételt követelnek. A monarchia másik részétől nem, pedig együtt harcoltak a háborúban. Horvátország, mely ma Jugoszláviához tartozik, vagy Erdély, mely Romániához tartozik, ma „hitelező” államrész, holott az „adós” állammal harcolt.

*Magyarország 1923-ban kapott 250 millió aranykorona népszövetségi kölcsönt, hogy talpra álljon, ugyanekkor el kellett vállalni 1943-ig évi 10 millió aranykorona törlesztéssel **200 millió aranykorona** jóvátételi tartozást.*

Másképpen áll Bulgária jóvátétele. Míg Magyarországgal szemben fel akarják emelni a jóvátételi tartozást, Bulgária azt kívánja, hogy szállítsák le megállapított jóvátételi fizetését, a 12 millió aranyfrank követelést nem hajlandó megfizetni.

Csehországtól viszont annak fejében, hogy befogadták győző államnak maguk közé, felszabadítási költséget kívánnak, mire Csehország nyomban azt kérte, hogy adjanak neki is keleti jóvátételt. Szóval felszabadítási költség a mi bőrünkre. Jugoszlávia megszállási költségeket kér.

Ilyen a helyzet tizenegy évvel a háború után. És ilyen auspiciumok közt kezdődik a hágai konferencia, melynek döntenie kell afelett, hogy Európa megmarad-e a szűk gazdasági nacionalizmus útján, vagy hajlandó-e az egészségesebb együttműködés, kibontakozás és közös jólét felé elindulni.”

(forrás: budapesti Újság, 1930. január 1.)

Lapozgatva a korabeli aradi újságokat, azokban olvasható, hogy Aradon az adók jóval nagyobbak voltak, mint az Ó Királyság területén, pedig Románia a nyertes országok soraihoz tartozott.

Alig telt el két évtized, Magyarország a második világháborúban is vesztes lett, újabb jóvátételt kellett fizetnie. A párizsi békeszerződés után nyolc év alatt 300 millió dolláros (több milliárd mai dollárnak megfelelő) jóvátételt kellett fizetnie.

A területvesztesség ismert, de nem találtam pontos adatot, hogy ténylegesen mennyi jóvátételt fizetett Magyarország a két háború során.

Utólag nem érdemes bűnbakot keresni, talán az „elszabást” Hofí Géza fogalmazta meg leghumorosabban.

Érdemes lenne végleg lezárni a két háború okozta traumát, előre kellene nézni, mindent megtenni (félretéve a politikai nézetkülönbségeket) a magyarság megmaradásáért.

Piroska István

Azt írta az újság. 2020. június